

УДК 911.53(477.83-25):[316.75:329.15.019.5]
DOI <https://doi.org/10.30970/PHS.2022.29.8>

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕОЛОГІЧНОГО ОЗНАКУВАННЯ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ ЛЬВОВА В РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

Павло Коряга

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна
e-mail: pavlo.koriaha@lnu.edu.ua
ORCID ID 0000-0002-2249-3083*

У статті розглядаються питання ідеологічного ознакування українського культурного ландшафту та міського простору російськими та радянськими наративами, питання пропаганди так званої «спорідненості» українського та російського народів через використання знакових для цих ідеологій топонімів. Окреслено поняття ідеології як системи понять і позицій, які характеризують суспільство у певну епоху; системи поглядів, які виражають інтереси якогось класу або ж як комплексу символів, міфів, інтелектуальних схем, мовних структур, які відображають політичну й культурну ситуацію. Визначено феномен міського простору українських міст у радянську добу, який мав бути максимально підвладним правлячій ідеологічній системі та який ставав відображенням цінностей та смислів радянської тоталітарної держави. Досліджено чинники, які формували ідеологічний міський простір того часу, а саме: топоніми, міське планування, пам'ятники, будівлі тощо, які містили в собі ідеологічні навантаження і мали на меті вплинути на формування радянської людини та відповідної картини світу. Описано найбільш поширені топоніми, пов'язані з культом особи, героїзацією радянських та російських діячів, вшануванням радянських та російських пам'ятних дат, подій та організацій. Проаналізовано ідеологічне ознакування міського простору України загалом та Львова зокрема на прикладах радянських пам'ятників та монументів (Монумент бойової слави ЗС СРСР, Пагорб Слави, пам'ятники Володимиру Леніну, Ярославу Галану, Миколі Кузнецову, Степану Тудору, Василю Пересаді тощо), назв вулиць, площ, закладів культури (вулиці та площі: Жовтнева, Климента Ворошилова, Артема, Маршала Рибалка, Олександра Пушкіна, Возз'єднання, Ярослава Галана, заклади культури: Палац культури імені Миколи Кузнецова, Кінотеатр імені Ярослава Галана, Львівський театр юного глядача ім. Максима Горького тощо). Досліджено безпосередній вплив цих об'єктів та назв на створення «зразкового» для радянської ідеології міського простору, який би формував у містян сліпу довіру до дій влади, віру в «світле комуністичне майбутнє» та розповідав наново сформовану історію Львова та України. Це мало сприяти знищенню у містян відчуття національної самоідентичності, їх русифікації та, зрештою, формуванню зразкового радянського громадянина. При опрацюванні нормативно-правових актів щодо декомунізації в Україні, аргументовано важливість витіснення з львівського культурного міського простору цих наративів.

Ключові слова: міський простір, культурний ландшафт, ідеологічне ознакування, ідеологія, місто, архітектура, пропаганда, радянська людина.

Вступ. У часи повномасштабної війни Російської Федерації проти України усі наративи, символізм та ідеологія відіграють значну роль в суспільному полі, адже крім збройної боротьби захисників України проти російських окупантів на фронті, триває також війна двох ідеологій – авторитарної ідеології, яка опирається на ідеї тоталітарного радянського режиму, де влада зосереджена в одних руках, а у суспільстві витають ідеї мілітаризму і шовінізму, та ідеології демократичного Світу, де найбільше культивується

цінність людського життя та миру. На тлі цієї війни в українському суспільстві знову, після активного періоду декомунізації у 2015–2016 рр., у центрі уваги постали питання присутності в українському культурному просторі ознак російської та радянської ідеологій, які протягом останнього століття насаджували ідею «спільної» історії та «братніх» народів щодо українців, росіян та білорусів, навіть підтримувалася в офіційному науковому дискурсі псевдоісторична концепція Київської Русі як «колиски трьох братніх народів».

Питання ідеологічного ознакування українського культурного ландшафту, насадження російських ярликів та пропаганда так званої «спорідненості» українського та російського народів з'являється ще у XVIII столітті, коли територія сучасної України була розділена між Австро-Угорською та Російською імперіями. При цьому активний вплив останньої на соціокультурне та політичне життя українців залишався, як у складі СРСР, так і після здобуття незалежності. СРСР як велика тоталітарна держава з потужною пропагандистською ідеологією мала на меті створити ідею «спільності» історії усіх республік, які до неї входили. Тому, якщо в українській культурі й існувало щось офіційно дозволене українське, то тільки таке, яке мало б підвереджувати ідею «спільної» історії, або ніяк не заперечувати її. Таким чином, ці російські ідеологічні наративи під час радянської окупації України продовжували захоплювати усі сфери життя, зокрема це стосувалося й міського простору.

Міський простір українських міст і містечок, який у радянські часи намагався бути «взірцевим» та максимально підвладним правлячій ідеології, ставав відображенням цінностей та смислів тоталітарної держави. Все, що формувало міський простір (топоніми, міське планування, пам'ятники, будівлі тощо), містило в собі ідеологічні навантаження, мета яких вплинути на формування концепту радянської людини та відповідного світогляду. Отож, на українській території з'являється величезна кількість топонімів, які присвячені радянським чи російським діячам, знаковим для правлячої партії датам, подіям чи організаціям. Крім цього постають десятки тисяч ідеологічних пам'ятників, меморіалів, мозаїчних панно, скульптур, пам'ятних знаків, за допомогою яких комуністична партія маркувала простір визначеними наративами спільних російсько-радянських героїв та подій. Радянське ідеологічне ознакування з'явилося і здійснювалося у місті Львові після радянської окупації весь час його перебування в Радянському Союзі. Власне це мало на меті перетворити Львів у зразкове за ідеологічними принципами місто, в якому живуть зразкові радянські львів'яни. Дослідження таких непрямих ідеологічних впливів є надзвичайно важливим не лише для розуміння історичних реалій, але й для розуміння людини сучасної, адже впливає на неї й сьогодні, адже міський простір в його глобальному значенні є частиною культури та буденного життя.

Питання колоніального впливу російської ідеології на українську культуру, присутності у культурному вимірі радянсько-російських міфів тощо частково проаналізовано у наукових доробках: у книгах історика Григорія Денисенка «Україна в 1985–1991 рр.: остання глава радянської історії», «Культурна спадщина у формуванні історичної пам'яті», у статтях істориків Леоніда Зашкільняка «Радянські історичні міфи в сучасній українській історіографії: «старе вино в нових міхах»», Ольги Ковалевської «Звільнення простору. Декомунізація як деколонізація візуального простору українських міст», Катерини Кобаченко «Тоталітаризм і Україна: досвід минулого та виклики сучасності» та культурологині Надії Гончаренко «Культурна спадщина радянського періоду в публічному просторі сучасної України: дискусії щодо історичної та мистецької цінності». Водночас, ґрунтовних праць присвячених впливу радянської топоніміки на формування радянської людини (*homo sovieticus*) ще не достатньо. Зважаючи на існування такого типу людей і в сучасній Україні, ця проблематика потребує особливої уваги науковців та детального опрацювання.

Мета статті – визначити особливості ознакування міського простору Львова для вияву основних концептів пропаганди та насаджування російсько-радянських наративів у просторі міста.

Феномен радянського ідеологічного маркування міського простору в Україні. Поняття ідеології, згідно з Універсальним словником-енциклопедією трактується як система понять і позицій, які характеризують суспільство у певну епоху; система поглядів, які виражають інтереси якогось класу або ж комплекс символів, міфів, інтелектуальних схем, мовних структур, які відображають політичну й культурну ситуацію. Фактично, ідеологія являє собою систематизовану комплексну ідею цінностей, яка спрямована впливати на суспільство та змінювати суспільні відносини [7]. Ідеологія як система ідей, на якій ґрунтувалася комуністична парадигма, була добре розпрацьованою та мала усі необхідні для поширення елементи: ідеологічні тексти, лідерів, кадри, інструменти та інституції. Використання їх максимально ефективно дало змогу побудувати Радянський Союз як тоталітарну державу. Завдяки майстерно розробленій та впроваджуваній пропаганді вдалося активно маркувати соціокультурну, політичну та буденну сфери життя тогочасного суспільства – це і називається ідеологічним ознакуванням.

Ідеологічне маркування проявлялося у всіх сферах життя людей, а особливо у культурному полі. Отож, у мистецтві, літературі на всесоюзному рівні активно розвиваються «правильні» кінострічки, художні твори, картини, будівлі тощо, які мали на меті пропагувати комуністичні ідеї та виховувати зразкових громадян. Також велася активна діяльність щодо радянського та русифікації усіх населених пунктів та їх просторів за допомогою вигідних для ідеології топонімів, архітектурних об'єктів та монументів. Слід зазначити, що радянська ідеологія мала на меті «стерти» поняття національності у населення союзних республік (які де факто були колоніями Росії), а роль самої Росії у цьому союзі держав була вирішальною.

Таким чином російські ідеологічні наративи під час радянської колонізації України захоплювали усі сфери життя, зокрема це стосувалося й міського простору, в якому проживали радянські українці. Якщо вирізати поняття міського простору, то його можна визначити як соціальний простір, який є відкритим і доступним для всіх і який, фактично, є частиною повсякдення. Міський простір є частиною ширшого поняття – культурний ландшафт, який характеризується як матеріальна єдність природних і культурних об'єктів, доступних сприйняттю людини, і яка має ключову роль у його генезі. Цей термін був введений у науковий дискурс німецьким географом Отто Шлютером [8, с. 177] і згодом його розвинув американський географ Карл Зауер [8, с. 321–324]. Останній визначив культурний ландшафт як просторове відображення еволюційно накопичених культур в певній місцевості, своєрідну проекцію культури на природний ландшафт. Простір, сформований під впливом радянської пропаганди, давав можливість сформувати ідеологічно радянську людину, для якої не важлива власна історія та приналежність до національності, а важливо підкорюватися режиму та будувати нездійсненну утопію під гаслом «світлого комуністичного майбутнього». Таким чином, під впливом пропаганди правлячої партії, міста та села набували форм ідеологічно забарвленого культурного простору. Назви населених пунктів, будівлі та пам'ятники, ландшафтний дизайн, пропагандистські плакати та гасла, назви вулиць та площ, все, що оточувало громадян, мало на меті сформувати нову радянську людину, вплинути на її світогляд та картину світу.

Важливими елементами радянської ідеології був культ особи, який втілювався в пошануванні вождів компартії, комуністичних діячів, часом вигаданих історичних персонажів, а також пошанування культових подій та організацій. Знакові імена комуністична пропаганда активно використовувала для створення нових народних ідолів, пам'ятники

яким будували чи не у кожному населеному пункті, іменами яких називали вулиці, площі та використовували у найрізноманітніших топонімах. Так з'явилися міста Кіровоград (сьогодні – Кропивницький), Нестерів (сьогодні – Жовква), Ворошиловград (сьогодні – Луганськ) тощо; чи не у кожному місті були вулиці Михайла Калініна, Василя Чапаєва чи Миколи Ватутіна, площі Володимира Леніна чи Фелікса Дзержинського, громадські заклади, названі на честь радянських героїв, зокрема Миський палац культури імені Володимира Леніна у Краматорську (сьогодні – Центр культури та дозвілля імені Леоніда Бикова) чи Будинок кінотеатру імені Миколи Щорса у Чернігові (сьогодні – Чернігівський обласний молодіжний центр, зруйнований 27 лютого 2022 року в наслідок влучання російської крилатої ракети). Для збереження пам'яті про радянську «священну історію» в топонімах населених пунктів використовувалися назви знакових дат та подій, до прикладу вулиці та площі Першого травня, Жовтневої революції, Піонерська чи Комсомольська. Крім цього, впродовж панування радянського режиму у всіх населених пунктах України постають пам'ятники та бюсти Володимиру Леніну, мозаїчні панно та монументи, присвячені возвеличенню комуністичної партії та її «героїв». Усе це, в комплексі з пропагандою у всіх сферах життя, чіткою цензурою інформаційних потоків, залякуванням або тотальним нищенням «інакомислячих», дало змогу створити слухняних та вірних єдиній ідеології громадян [1].

Проте, крім насаджування всесоюзних ідей та радянських героїв в український культурний простір, відбувалася також тотальна русифікація України, її культури загалом та культурного ландшафту зокрема. Таким чином, поруч із вулицями та пам'ятниками Володимира Леніна та інших комуністичних діячів з'являються вулиці та пам'ятники представникам російської культури та науки різних періодів – Олександрю Пушкіну, Льву Толстому, Антону Чехову, Дмитру Менделєєву тощо, при цьому здебільшого у тих містах чи місцях, які не були історично пов'язані з цими іменами. З'являються також і наративи про важливість «спільної» з Росією історії, що виражаються не лише у викривленні історичних фактів на кшталт Переяславської ради чи спільної боротьби українців і росіян у Другій світовій війні, але й створення з них культових подій минулого. Так, у міському просторі, з'являються площі на кшталт Возз'єднання, Дружби народів СРСР чи архітектурна композиція «Арка Дружби народів» (сьогодні – «Арка Свободи українського народу»), що були покликані підкреслювати цю єдність. Росія у її імперських традиціях ознакувала українські (так само й інших союзних республік) міста та села, негласно визначивши їх своїми колоніями.

Радянська топоніміка у Львові. Після затвердження влади комуністичної партії у Львові і до розпаду СРСР, велася активна радянзація, русифікація та його перетворення на взірцеве радянське місто. Зміна міського простору Львова була дуже важливою для правлячої партії, оскільки у комплексі з активною пропагандою у всіх сферах життя людей давала змогу «перевиховати» значну частину патріотично налаштованих жителів міста та виростити у цьому просторі нове покоління вірних, покірних ідеї та партії львів'ян. Отож, впродовж майже 50-ти років у місті з'являються безліч монументальних об'єктів, які возвеличували радянських героїв та знакові події, масово використовуються радянські та російські топоніми у назвах вулиць, площ та установ, ведеться активне будівництво нових житлових районів та будинків, які покликані змінити образ міста на зразково радянський.

Так, зокрема, під час першої радянської окупації Львова у 1939 році з'являється Пам'ятник Сталінській Конституції на перетині сучасних проспекту Свободи, вулиці Володимира Гнатюка та площі Івана Підкови. Цей монумент авторства українських скульпторів Сергія Литвиненка, Євгена Дзіндри та Андрія Коверка представляв собою

композицію у вигляді колон з комуністичними прапорами та фігур солдата-червоноармійця, робітника, жінки-матері з дитиною, дівчини-студентки та селянина з хлопчиком, що символізували соціальну єдність, а написи різними мовами українською, польською, на івриті – дружбу народів. Але з початком нацистської окупації у 1941 році пам'ятник було знищено. У 1945 році після закінчення Другої світової війни за проєктом Василя Афанасьєва на вулиці Личаківській поблизу сучасної Церкви Покрови Пресвятої Богородиці Згромадження Салезіян УГКЦ постає пам'ятник танкістам-гвардійцям – бойовий танк ІС, який стояв на п'єдесталі до початку 1990-х років.

Найважливішою постаттю для радянської ідеології був Володимир Ленін, тож вже у 1952 році на центральній площі перед Оперним театром з'являється пам'ятник авторства російського скульптора Сергія Меркурова, який був демонтований з площі 14 вересня 1990 року.

Важливими місцями пропаганди мілітаризму радянської ідеології стали меморіальний комплекс Пагорб Слави на вулиці Пасічній та Монумент бойової слави ЗС СРСР на вулиці Стрийській. Такі місця були по-особливому важливими символами, які мали на меті возвеличити досягнення режиму правлячої партії та розповсюдити ідеї «братньої» боротьби українського та російського народів проти ворога у часи Другої світової війни. Будівництво Пагорба Слави за проєктом архітекторів Андрія Натальченка, Генріха Швецького-Вінецького, Івана Персікова тривало 10 років і в 1958 році комплекс було урочисто відкрито запалюванням вічного вогню. 16 квітня 2022 року з Пагорба зняли радянські зірки, а станом на травень 2022 року подальша доля комплексу не вирішена. Монумент бойової слави ЗС СРСР за проєктом групи архітекторів та скульпторів – Дмитра Крвавича, Еммануїла Миська, Ярослава Мотики, Олександра Пирожкова, Мирона Вендзиловича та Аполлона Ограновича було відкрито у 1970 році. Ансамбль складався з тридцятиметрового бетонного пілона з горельєфами солдат, бронзової центральної скульптурної групи радянського Воїна і «Батьківщини-матері» та стели з рельєфами з кованої міді, на якій було зображено історію Радянської армії («Народження Червоної армії», «Громадянська війна», «Визволення Західної України», «Рік 1941-й», «Велика Вітчизняна війна» і «Перемога»). У 2018 році почався процес демонтажу монументу та перенесення скульптурних частин до Меморіального музею тоталітарних режимів «Територія терору».

Крім пам'ятників всесоюзним героям, у Львові з'являлися також пам'ятники місцевим радянським активістам. Зокрема, партійним діячам – у 1962 році російському агенту НКВС, який загинув у Львові, – Миколі Кузнецову, авторства Василя Власова та Валентина Подольського, який знаходився на вулиці Франка (у 1993 році пам'ятник було вивезено до рідного міста Кузнецова – Талиця (РФ)) та бюст першому секретарю Комуністичної спілки молоді Західної України – Василю Пересаді (у 1975 р.), що знаходився на вулиці Майорівка до 1991 року. Також були споруджені пам'ятники місцевим радянським письменникам: у 1972 році – Ярославу Галану, авторства групи скульпторів – Олександра Пилєва, Валентина Усова, Аїди Охрименко, який знаходився на площі Ярослава Галана (сьогодні – площа Євгена Петрушевича) і який було демонтовано у 1992 році, та у 1980 році – Степану Тудору, авторства Дмитра Крвавича, що знаходився на площі Ярослава Домбровського (сьогодні – площа Євгена Маланюка) і який було демонтовано у 2016 році. Станом на сьогодні бюсти Тудора та Пересади зберігаються у Меморіальному музеї тоталітарних режимів «Територія терору». Усі ці пам'ятники мали на меті створити нових ідолів, діяльність яких буде наслідувати нове покоління радянських львів'ян [6].

Комуністична партія також активно працювала над вкладанням імен нових для львів'ян радянських та російських героїв у все-можливих топонімах Львова. Так у місті з'являються вулиці Артема (сьогодні – Володимира Великого), Валентини Терешкової

(сьогодні – Виговського), Климента Ворошилова (сьогодні – Сихівська), Маршала Рибалка (сьогодні – Симона Петлюри), Василя Боженка (сьогодні – Княгині Ольги), Олександра Пушкіна (сьогодні – Генерала Чупринки), Михайла Лермонтова (сьогодні – Джохара Дудаєва), Володимира Маяковського (сьогодні – Костя Левицького), Івана Тургенєва (сьогодні – Героїв УПА), Антона Чехова та Дмитра Менделєєва (в процесі перейменування станом на травень 2022 року); проспект Володимира Леніна; площа Ярослава Галана; заклади культури: Палац культури імені Миколи Кузнецова (сьогодні – Міський Палац культури імені Гната Хоткевича), Кінотеатр імені Ярослава Галана (сьогодні – вже не діючий Кінотеатр імені Івана Миколайчука), Львівський театр юного глядача ім. Максима Горького (сьогодні – Перший український театр для дітей та юнацтва). Топоніми також використовувалися для запам'ятовування важливих для режиму дат історичних подій та знакових організацій: вулиці Жовтнева (сьогодні – Петра Дорошенка), Першого травня (сьогодні Городоцька); площа Возз'єднання (сьогодні – Соборна), заклади культури: Кінотеатр «Жовтень» (у 1992 році отримав назву «Галичина, демонтований у 2013 році), Палац піонерів (сьогодні – Центр творчості дітей та юнацтва Галичини), Драматичний театр Прикарпатського військового округу (сьогодні – Львівський академічний драматичний театр імені Лесі Українки).

Таким чином, за допомогою ознакування міського простору насаджувались радянські та російські наративи, які пропагували вигідні для режиму ідеї та історію. Зразковий міський простір формував у містян сліпу довіру до дій влади, віру в «світле комуністичне майбутнє» та розповідав новітню викривлену історію міста Львова та України, яка була спрямована на знищення у містян відчуття національної самоідентичності, русифікацію та, зрештою, формування зразкового радянського громадянина.

Вже після розпаду СРСР та здобуття Україною незалежності, українці отримали можливість обирати свій політичний шлях, вектори розвитку, відновлювати історичну справедливість та свої культурні сенси, відкидаючи радянські та російські ярлики з побутового життя та міського простору. Проте, прихильність значної частини українського суспільства до російського культурного поля та ідея «братських» народів нікуди не зникла, просто різнилася в залежності від регіонів. У більшій мірі до Революції Гідності та війни на Сході України у 2014 році, суспільство не вбачало небезпеки в існуванні радянських та російських топонімів чи пам'ятників, так само як і сприймали російську культуру не як одну із світових культур, а як щось близьке, забуваючи про здобутки та розвиток власної культури. І хоч початок декомунізації в Україні, зокрема у Західних регіонах припадає на першу половину 1990-х роках (зокрема і у м. Львів), проте свого активного піку по всій Україні процес досягає у 2014 році. Вже, у 2015 році як відповідь на «ленінопад» та зростання у суспільстві потреби прибрати із нашого культурного дискурсу радянські ярлики, вступають в дію закони про декомунізацію: закон «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» (заборона нацистської та комуністичної символіки та публічного заперечення їх злочинів) [2], закон «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті» (надання офіційного статусу кільком історичним організаціям, включаючи Українську повстанську армію та Організацію українських націоналістів, та надання соціальних виплат їхнім ще живим членам) [4], закон «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років» [5] та закон «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» (передача державних архівів щодо репресій за радянського періоду під юрисдикцію Українського інституту національної пам'яті) [3]. Ці закони дозволили позбутися більшості топонімів та пам'ятників комуністичного режиму,

що носять радянсько-російські наративи. І це важливо, адже це символи і наративи, якими активно користуються наші вороги і які й сьогодні несуть розруху та смерть. Прикметно, що й на тимчасово окупованих територіях, зокрема Херсонської та Запорізької областей (станом на травень 2022 року), російські окупанти перейменовують вулиці та встановлюють пам'ятники Володимирі Леніну.

Висновки. В радянський період Львів та й вся Україна підпадали під вплив тотальної русифікації через ознакування міських просторів маркерами російсько-радянської культури та пропаганди. Зокрема, це відбувалося через надання вулицям, площам, знаковим будівлям імен, пов'язаних із «священною» радянською історією та російською культурою. Також важливе значення мало встановлення пам'ятників як ритуальних об'єктів, що експропріювало простір під концепти відповідної ідеології. Навіть після здобуття незалежності та 8 років війни з Росією, Україна в культурному просторі продовжувала існувати в сфері російсько-радянської культури. Споживання російського культурного продукту, зокрема, засилля російської музики, літератури, театру та кіно, блогінгу тощо насичувало український культурний простір радянськими та російськими цінностями та парадигмами. Значні зміни настроїв у суспільстві до всього російського у повсякденному житті та міському просторі відбулися після початку повномасштабної війни РФ проти України 24 лютого 2022 року. На жаль, саме це змусило українців відновити процес переосмислення свого минулого, перестати сприймати російську культуру як щось близьке і бойкотувати її. На сьогодні українське суспільство активно продовжує розпочату ще у 2015 році декомунізацію, що передбачає перейменування вулиць та площ, які носять назви російських діячів (особливо у тих місцях, де немає історичного підґрунтя у таких назвах), відбувається демонтаж більшості пам'ятників та монументів цим діячам з простору міст та перенесення їх до музеїв як частини історії. Адже ці мертві символи у вигляді російських та радянських ярликів чи наративів на вулицях українських міст продовжують маркувати український культурний простір російською та радянською ідеологією.

Список використаної літератури

1. Гончаренко Н. Культурна спадщина радянського періоду в публічному просторі сучасної України: дискусія щодо історичної та мистецької цінності / Гончаренко Н. // Культурологічна думка. 2019. Том 15 № 1. С. 161–168.
2. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2015. № 317-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>
3. Закон України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2015. 316-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/316-19#Text>
4. Закон України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2015. № 317-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-viii#Text>
5. Закон України «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2015. № 315-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/315-19#Text>
6. Трегубова Т. О., Мих Р. М. Львів. Архітектурно-історичний нарис. К. : Будівельник, 1989. 270 с.
7. Універсальний словник-енциклопедія (УСЕ) [Електронний ресурс] / ред. рада: Попович М. В., Дзюба І. М., Корнієнко Н. М., Яковенко Н. М. URL: <http://slovedia.org.ua/29/53382/11785.html>

8. Geoffrey J. Martin. All Possible Worlds: A History of Geographical ideas. New-York : Oxford University Press, 2005. 624 p.

THE SPECIFICS OF IDEOLOGICAL SYMBOLS IN THE URBAN SPACES OF LVIV IN THE SOVIET PERIOD

Pavlo Koryaha

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska str., Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: pavlo.koriaha@lnu.edu.ua
ORCID ID 0000-0002-2249-3083*

In this article, we enlighten the subject of ideological symbols of Russian and soviet narratives in Ukrainian cultural landscapes and urban spaces, and the question of propaganda of the so-called “relativity” of Ukrainian and Russian people by using the significance of those ideologies’ toponyms. The concept of ideology is outlined as a system of concepts and positions that characterize the society in a concrete epoch, a system of views that embody the interests of proper classes or the complex of symbols, myths, and intellectual schemes, language structures that mirror political and cultural position of one. The phenomena of urban space of Ukrainian cities in the Soviet period are determined, like the one that should have been as much subservient to the ruling ideology as possible and the one that mirrored the values and senses of a soviet totalitarian state. The factors that formed ideological urban spaces of that time were discovered, specifically: toponyms, urban planning, monuments, buildings, etc. that contained ideological content and aimed to influence the formation of the soviet person and appropriate worldview. The most popular toponyms connected to the cult of personality were described, as well as making heroes out of soviet and Russian actors, honoring soviet and Russian memory days, events and organizations. The ideological signs in the urban space of Ukraine and specifically Lviv were analyzed, in particular on the examples of soviet monuments (Monument of military glory of Armed Force in USSR, The Hall of Fame, monuments of Vladimir Lenin, Jaroslav Halan, Mykola Kuznetsov, Stepan Tudor, Vasyl Peresad, etc.), the names of the streets, squares, cultural spaces (streets and squares: Zhovtneva, Klymenta Voroshylova, Artema, Marshal Rybalka, Alexander Pushkin, Reunion, Jaroslav Halan, cultural spaces: Mykola Kuznetsov Palace of Culture, Jaroslav Halan Cinema, Lviv Theater of Young Spectators named after Maxim Horkey, etc.). The influence of these objects and names on creating the “exemplary” for soviet ideology on the urban space was observed, as one that would form in citizens a blind trust to government actions, the belief in a “bright communistic future” and tell a newly formed history of Lviv and Ukraine. These factors should have facilitated the destruction in citizens a feeling of national self-identity, their russification, and, as a result, the formation of exemplary Soviet citizens. While working on regulations on the decommunization of Ukraine the importance of displacement of these narratives from Lviv’s cultural urban space was argued.

Key words: urban space, cultural landscape, ideological marking, ideology, city, architecture, propaganda, soviet person.